Blogi

Käteisen nosto- ja käyttömahdollisuudet on turvattava Suomessa

Raha ja maksaminen | 18.11.2021 | Meri Sintonen

KIRJOITTAJA

Meri Sintonen

Käteisen käyttö on vähentynyt Suomessa vuosi vuodelta. Käteisellä on kuitenkin monia yhteiskuntamme toimivuuden kannalta kriittisiä tehtäviä, jonka vuoksi käteistä täytyy olla saatavilla ja sitä tulee pystyä käyttämään tarpeen mukaan.

Käteisen käyttö on vähentynyt Suomessa vuosi vuodelta. Koronapandemia vaikuttaisi voimistaneen tätä kehitystä entisestään. Seteleitä ja kolikoita tarvitaan kuitenkin vielä pitkään, sillä käteisellä on monia yhteiskuntamme toimivuuden kannalta kriittisiä tehtäviä. Siksi käteistä täytyy olla saatavilla ja sitä tulee pystyä käyttämään tarpeen mukaan.

Yksi käteisen kriittisistä tehtävistä on turvata maamme toimintakyky häiriötilanteissa. Käteinen toimii yhä muiden maksutapojen varajärjestelynä, jos esimerkiksi korttimaksaminen ei olisi syystä tai toisesta mahdollista. Lisäksi käteinen on edelleen tärkeä maksutapa monille Suomessa matkaileville, mutta myös suomalaisille itselleen. Erityisen tärkeä se on sellaisille ihmisille, jotka eivät pysty käyttämään digitaalisia palveluita.

Suomen Pankki on äskettäin julkaissut kaksi selvitystä, jotka käsittelevät käteisen saatavuutta (Sintonen 2021) ja automaattimarkkinoiden kehitystä (Markkula ja Takalo 2021) Suomessa. Selvitysten taustalla ovat eurojärjestelmän ja Euroopan komission käteistä koskevat linjaukset, muutokset käteispalvelujen tarjonnassa sekä koronapandemian kiihdyttämä käteisen käytön vähentyminen. Suomen Pankki on erittäin sitoutunut siihen, että riittävät käteisen nosto- ja käyttömahdollisuudet säilyvät myös tulevaisuudessa.

Suomessa yli 80 % käteisestä nostetaan käteisautomaateilta. Tuore selvitykseni käteisen saatavuudesta osoittaa, että suomalaisilla on keskimäärin reilun kolmen kilometrin matka lähimmälle käteisnostoautomaatille. Alueelliset erot ovat kuitenkin suuria ja esimerkiksi runsaalla

sadalla tuhannella suomalaisella on yli 20 kilometrin matka nostamaan käteistä. Vaikka tilanne on tänään pääosin kohtuullinen, se voi muuttua nopeasti yksittäisten yritysten päätöksillä.

Kun käteisen käyttö vähenee, automaattien ylläpidosta aiheutuvien kustannusten kattaminen vaikeutuu. Automaattien käytön väheneminen voi johtaa helposti automaattiverkoston supistumiseen, jolloin sen palauttaminen ennalleen olisi hyvin hankalaa. Suomen automaattimarkkinoiden kehitystä käsittelevästä selvityksestä käy ilmi, että kysynnän lisäksi automaattien määrään vaikuttaa merkittävästi myös palveluiden hinnoittelu sekä sääntely.

Suomessa talletuspankeilla on lakisääteinen velvollisuus tarjota asiakkailleen riittävät käteisen nosto- ja talletusmahdollisuudet osana peruspankkipalveluita. Laissa ei kuitenkaan ole tarkasti määritelty, mitä riittävällä tasolla tarkoitetaan. Sääntely ei myöskään koske pankeista riippumattomia käteisautomaattitoimijoita. Jos käteispalvelut uhkaavat kadota niitä tarvitsevien ulottuvilta, joudutaan ne turvaamaan viime kädessä nykyistä tiukemmalla lainsäädännöllä.

Markkulan ja Takalon mukaan optimaalisinta olisi säännellä automaattipalveluista pankeilta veloitettavia hintoja. Tällä hetkellä eri automaateista tehtyjen nostojen kustannukset ovat pankeille erilaiset. Koska kansallisesti on kuitenkin vain rajallisesti mahdollisuuksia vaikuttaa hinnoitteluun, yhtenä vaihtoehtona on automaattien vähimmäiskattavuuden sääntely. Monissa muissa maissa on jo käytössä tai valmisteilla käteispalveluiden etäisyyteen perustuvia vaatimuksia.

Esimerkiksi Ruotsissa suurimmat pankit on velvoitettu lainsäädännöllä varmistamaan käteispalveluiden saatavuus koko maassa. Lain mukaan enintään 0,3 prosentilla väestöstä saa olla yli 25 kilometrin matka nostamaan käteistä. Alankomaissa ja Liettuassa riittävän lyhyt matka lähimmälle automaatille on päätetty puolestaan turvata toimijoiden ja viranomaisten välisillä sopimuksilla. Loppuvuodesta 2021 pitäisi myös selvitä, ryhtyykö komissio lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin suojellakseen käteisen saatavuutta ja hyväksymistä kaikissa euromaissa.

Automaatteja koskevan sääntelyn lisäksi käteisen saatavuutta erityisesti haja-asutusalueilla voitaisiin helpottaa yhdenmukaistamalla kauppojen tarjoamia käteisnostopalveluita. Tällä hetkellä palvelu ei nimittäin ole tasapuolisesti kaikkien pankkien asiakkaiden käytettävissä. Lisäksi nostomahdollisuus riippuu aina kaupan vaihtokassatilanteesta sekä korttimaksamisen toimivuudesta. Verotus ja tuet ovat myös muita keinoja, joilla käteispalveluiden tarjontaan voitaisiin vaikuttaa.

Selvitysten perusteella käteisen riittävä saatavuus on vaarassa heikentyä, jos toimenpiteisiin ei ryhdytä. Lisäselvitystä tarvitaan kuitenkin vielä siitä, mitkä ovat eri keinojen mahdolliset hyvät ja huonot puolet. Näissä arvioissa voidaan hyödyntää myös muissa maissa kertynyttä kokemusta käteisen aseman turvaamiseksi tehdyistä toimista. Vaikka EU-tasolla ei nähtäisi vielä tarvetta

ryhtyä toimiin, tulisi Suomessa olla kansallisesti valmius turvata riittävät käteisen nosto- ja käyttömahdollisuudet.

Viitteet

Markkula, T. – Takalo, T. (2021), Competition and regulation in the Finnish ATM industry, elokuu 2021, Suomen Pankki, BoF Economics Review.

Sintonen, M. (2021), Käteisen saatavuudessa isoja alueellisia eroja Suomessa, marraskuu 2021, Suomen Pankki, Euro ja talous.

Asiasanat

käteinen, käteisautomaatti, maksaminen, raha, Suomi